

Erkki Koskenniemi

Luukkaan evankeliumi

Kolmas evankelista Luukas on kirjoittanut paitsi evankeliumin myös Apostolien teot. Se merkitsee, että hänen kynästään on kaikkiaan 52 laajaa lukua Uudessa testamentissa, mikä nostaa hänet jo tekstimäärän vuoksi hyvin merkittäväksi teologiksi UT:n sisällä.

Matteuksen tavoin Luukas on käyttänyt lähteenään Markuksen evankeliumia, Q-lähdettä sekä omia erityislähteitään.

Luukas on seurannut Markuksen evankeliumin järjestystä, mutta mielenkiintoisella tavalla. Pietarin tunnustus kerrotaan luvussa 9 ja Jerusalemiin saavutaan luvussa 19, eli suuri osa tapahtumista sijoittuu matkalle Galileasta Jerusalemiin. Tämän lisäksi Luukas on jättänyt pois useita suppeampia Markuksen jaksoja sekä yhden laajemman, 6:45-8,26.

Useimmat tutkijat otaksuvat Luukkaan säilyttäneen Matteusta paremmin Q-lähteen järjestyksen, joten Luukas on useimmiten Q:n rekonstruktion perusta.

Peräti 30% evankeliumista on Luukkaan erityisaineistoa. Se kattaa paljon erilaista materiaalia: Kertomuksia (esim. lapsuuskertomukset, luvut 1-2; Nainin leski, 7:11-12; Jeesus ja syntinen nainen, 7:36-50; kymmenen pitaalista, 17:11-19, Sakkeus, 19:1-10), vertauksia (esim. laupias samarialainen, 10:29-37; tuhlaajapoika, 15:11-32; fariseus ja publikaani, 18:9-14) ja runsaasti lyhyitä Jeesuksen opetuksia, logioneja.

Varsinkin erityisaineiston tarkasteleminen kertoo paljon Luukkaan teologisesta suunnasta.

Kritiikki rikkaita ja rikkauden vaaroja kohtaan on varsin voimakasta ja synty liittyy usein omaisuuteen. Luukas on syntisten evankelista (kertomus syntisestä naisesta, fariseus / publikaani ja tuhlaajapoikavertaus) ja sorrettujen ja heikkojen puolustaja (samarialaiset, Nainin leski). Erityisen mielenkiintoinen on naisten osuus evankeliumissa: Kertomus Martasta ja Mariasta (10:38-42) ei kerro keittiötöiden jakamisesta, vaan siitä, että nainen on arvokas opetuslapsena, ja Luuk. 8:1-4 kertoo siitä, miten Jeesuksen lähellä moni asia oli toisin kuin yleensä ihmisten kesken.

Merkittävä näkökulma aukeaa kahdesta ensimmäisestä sekä viimeisestä evankeliumin luvuista. Alkulukujen henkilöt – kuten Sakarias, Simeon, Hanna – liittyvät vanhatestamentilliseen traditioon ja "odottavat Israelin lunastusta". Vastaavasti viimeisen luvun keskustelu, jossa Jeesus selittää opetuslapsille kirjoituksia Emmauksen tiellä, kertoo Luukkaan teologisen linjauksen: Mitä tapahtui Galileassa ja Jerusalemissa ei ollut sattumaa, vaan se liittyy saumatta Jumalan historiallisiin pelastustekoihin.